

VÖRÖS DÁMA

A Maros utca páros oldalán megbúvó négyszintes lakóépületet kívül-belül szokatlan megoldások díszítik. Aszimmetrikus homlokzata egyszerre mutat szecessziós, különleges art deco és modernista jegyeket, de ezek felfedezéséhez feljebb kell tekinteni az utcaszint természetű lábazatánál és elidőzni a vörösrre vakolt felsőbb emeletek részletein. Ha az épületeknek volna neme és személyisége, akkor a Maros utca 10-es számú háza bizonyosan kiváló minőségérzékkel megáldott, mondén dámának látszana, ki sok mindent megélt, különtségével tüntet és nem szíveli a nyárspolgári elvárásokat.

Szöveg - Fazekas Zsuzsa / VÁROSI MESÉK / Kép - Gebauer Hanga

- ◆ A ház 1913-as terveit ifjabb Holub József készítette bizonyos Nagyságos Stadmüller Gézáné megbízásából. Holub nevét tábla is őrzi a homlokzaton, eszerint a kivitelező is ő volt. Az akkor mindössze egyemeletes szecessziós épület egy emeletráépítés következtében változott meg először, de izgalmas ékessége, az első emeleten kiugró télikert már az első tervekben is szerepelt. A ráépítést később újabbak követték, például készült egy fedett terasz az udvar felé, majd 1929-ben egy újabb emelet került a házra. Ez magyarázza az épület szabálytalanságait és elrajzoltságát, ami mégis arányossággal párosul, de ez teszi izgalmasan egyedivé is. Az építetők ízlését dicséri, hogy a sok változtatás, toldás és foldás ellenére mindvégig ragaszkodtak az épület eredeti jellegének megtartásához, és ez sikerült is nekik. Az elbeszélések szerint valaha igazán nagy társasági élet folyt itt, erre utal az utcai helyiségek között a kártya- és zeneszoba is. A három lakószintet akkoriban egy-egy család lakta, lakásonként 280 négyzetméteren. A háború után ezeket leválasztották, ma 12 lakás van benne, és ezek sem mondhatók aprónak. A pincébe kamrát, ruhátart, mángorlót, fűskamrát, mosókonyhát, az udvarba garázst és kertiházat álmódott tervező és építető. Az egykori díszkút az idők során eltűnt a kertből. A feketecsempés nagypolgári lépcsőházon nyoma sincs az átépítéseknek, lenyűgözően elegáns és nem csak a Rodint idéző, szenvedélyesen csókolózó pár életnagyságú szobra miatt. A belépőt egy másik szobor, a lépcsőt őrző szintén életnagyságú, de kissé ütött-kopott kutya fogadja. ◆

Egy gátlástalan zseni

Thomas Alva Edisont mindannyian ismerni véljük a villanykörtéről, a fonográfól és a rengeteg bölcs idézetről, amelyekkel tele van az internet. A zseniális feltaláló képe azonban egyoldalú. Volt Edisonnak egy, sőt, több másik arca is.

Szöveg - Mártonffy András / KÉRDEZŐK, KÉTKEDŐK, KERESŐK

◆ ÖNERŐBŐL ÉS MÁSOK TEHETSÉGÉVEL

A későbbi feltaláló és kíméletlen üzletember nem túl jó körülmények között kezdte az életét 1847-ben, az amerikai Ohio államban. Szegény családba született, és kisgyerek korában súlyos betegséget kapott, ami miatt majdnem teljesen megsüketült. Mai kifejezéssel élve hiperaktív gyerek volt. A szülei ki is vették az iskolából, és magántanulóként, később teljesen autodidakta módon sajátította el mindent, amire szüksége volt.

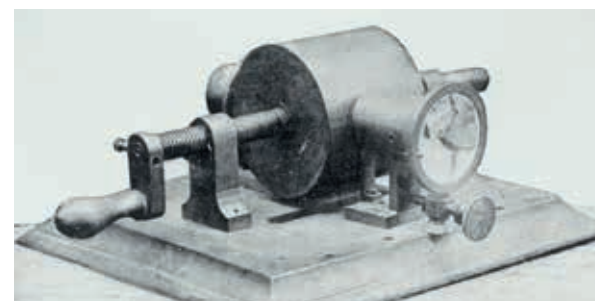
A leleményesség és az üzleti szellem azonban már fiatalon kiütöközött a személyiségén: egy vasútállomás környékén saját maga készítette újságot árult a járókelőknek, még hozzá anyagi sikerrel.

Egy elhagyott vasúti kocsi kísérleti laboratóriumot is berendezett magának, ahol a kedvteléseinek hódolhatott. Ennek az idillnek egy balul sikerült kísérlet és egy hatalmas pofon vetett véget: amikor a kocsi kigyulladt, egy dühös kalauz úgy megütötte a 12 éves Edisont, hogy a halláskárosodása még súlyosabbá vált.

Egy vérbeli, izgága feltalálót azonban sem a tanulási zavar, sem a hallásproblémák nem tudnak visszatartani. Első találmányát 1869-ben fejlesztette ki, és azonnal egy vagyont keresett vele. A New York-i tőzsde számára készített egy olyan kijelzőtáblát, amely a részvényárfolyamok folyamatos követésére szolgált. 40 000 dollárt kapott érte.

1870-ben, 23 évesen megalapította első vállalkozását, amely kizárólag új találmányok kifejlesztésével és értékesítésével foglalkozott. Nem is próbálkozott azzal, hogy a magányos feltaláló szerepét játssza, ennél anyagiasabb ember volt. Már a kezdetektől fogva számos alkalmazottat foglalkoztatott, ügyesen használta föl mások tehetségét is a sajátja mellett. Nemsokára egy kutatóközpont, műhelyek és laboratóriumok álltak a rendelkezésére.

Ma is jól ismertek azok a történetek, amelyek a villanykörte és a fonográf feltalálásáról szólnak, őt azonban a sikerek ellenére sem kizárólag a szakmai becsvágy vezette: még jobban meg akart gazdagodni. Ez sikerült is neki.

BALUL SÜLT ÖTLETEK

Akármiilyen világraszóló tehetség volt azonban Thomas Edison, az ő karrierjébe is becsúszott néhány látványos melléfogás. Ilyen volt például a betonból készült házak ötlete. Mivel a cement- és betoniparban is érdekelt volt, megpróbálta megvalósítani a gyárban készült épületekről szóló álmát. Előre kiöntött betonelemekből állított össze méregdrága házakat, még hozzá olyanokat, amelyek már tartalmazták a szintén beton ágyakat, asztalokat és bárszékényeket. A saját maga által gyártott és szállított gramofonhoz is járt beton ládika. A betonházak nem arattak osztatlan sikert, nagy bukás lett a vége. Kínos incidenseket okoztak a beszélő babák is. A gramofon sikerén felbuzdulva Edison olyan játékbabákat dobott piacra, amelyeknek a belsejében egy viaszhengere felvett szöveg szólalt meg. A szerkezet hamar tönkrement, a viasz könnyen megolvadt, és gyakran olyan riasztó hangorgia lett az eredmény, hogy a kislányok sírógörcsöt kaptak az ijedségtől.

VITATHATÓ KAMPÁNY, VITATHATATLAN TALÁLTMÁNY

Csúnyább folt is esett azonban a zseni lelkiismeretén. Amikor nagy vetélytársa, Nikola Tesla legyőzése érdekében be akarta bizonyítani az egyre jobban teret nyerő váltóáram veszélyeit, emberei tucatjával gyűjtötték össze az amerikai városok utcáin kóborló gazdátlan kutyaakat, majd drámai demonstrációk közepette árammal ölték meg őket. A kampány csúcspontján Edison közreműködésével kivégezték négy borjút, egy lovat, valamint egy állítólag agresszív cirkuszi elefántot, Topsyt. A halálát rögzítő egykori filmfelvétel ma is megvan, az egyik legrégibbi mozgófilm a világon. Nem is véletlen: a kamerát szintén Edison találta fel. Az áramvitában ugyan átlépett rajta a történelem, de így is a tudománytörténet egyik legjelentősebb alakja. Ez a gátlástalan zseni élete végéig ontotta magából a találmányokat, és egymaga létrehozta a mai menedzsertípusú üzletember életformáját. Amikor 84 évesen meghalt, a világon sok elektromos cég elhalványította vagy lekapcsolta világítását a tiszteletére. ◆

Kép - Profimedia - Red Dot

„Eljött a farsang!”

Így lelkendezik az Életképek, az 1840-es évek irodalmi folyóirata. „Eljött örömeivel és bohóságával. Vidám színben mutatja be magát az ifjú lánynál, gondot barázdál az apa homlokára, tündér virágot nyit az ifjú menyecskének, számolóvá teszi a korosabb férjet.” A farsang és a bál ideje 2016-ban is eljött, lassan el kell döntenünk, hogy idén gyarapítjuk-e mi is a báli forgatagot. Mielőtt a báli toaletten gondolkodnánk, merítkezzünk meg egy kicsit elődeink, például Szendrey Júlia báli készülődésében.

Szöveg - Móricz Éva

♦ „Kiürülnek a szabó és a divatárusok raktárai és telik a zálogház – folytatja az Életképek – Rózsák fakadnak az életvidor hölgyek arcain, s Ezeregyéjszakás évek reménye dagasztja az oroszlánszíveket. Veszedelmes fiú ez a farsang. Letépi, pajkos mosollyal a szép hölgyek kebléről a virágot s meghagyja mások fején a pártát. S mégis nevetve néznek azok az elrabolt kincs után, míg emezek sírnak, hogy birtokában maradtak.” A vízkeresztől húshagyókeddig tartó időszak tánra, szerelemre, jelmezbe öltözésre ad lehetőséget, nem csoda, hogy a női magazinok, divatlapok is hírt adnak róla. A barátnők leveleznek a fontos témáról, ahogy az erdői vár kisasszonya, Szendrey Júlia, Petőfi későbbi hitvese is, akit leányéleteben igencsak foglalkoztattak a mulatságok. Legjobb barátnőjéhez, Térey Marihoz küldött levele 1847-ből, erről tanúskodik: „...de aztán nagy felkészülteket csinálj ám, mert az Erdődi kisasszonyok saját kicsinységem kivéve, – már mind feltűpézták hajszálaikat, hogy aztán antik-romantika frizurákkal léphessenek fel...” S nem csak a fűrtök és frizurák, de a topánkák problémája is égető: „...kérek mindenre édes jó Marim az itt küldött cipő szerint, ha lehetne a kereskedőnél egy pár fehér zeig vagy akármiből, csak fehér cipőt kapni! Ha kisebb lenne egy kicsit, – nem tenne semmit...”

A megfelelő cipő megválasztása ma is kényes ügy, hiszen bálba táncolni megy az ember, és nem ücsörögni. Ilyenkor hatványozottan érvényes a gyönyörű táncosnő, Heidi Groskreutz mondata: „Ha táncolsz, élsz...ha élsz, táncolsz.” A báli lábbelinek ugyanakkor kétségtelenül mutatósnak is kell lennie. Az alkalmi cipők mai divatja szerencsére elég jól szerepel a táncparketten is, még ha néha próbára teszi is a táncosok egyensúlyérzékét. De hát a divat nagy úr, az volt Júlia idejében is. A Pesti Divatlap Vachot Imre szerkesztésében, a következőképpen ír erről: „Van egy ezer, sőt millió színben és alakban változó zsarnok, ki az úgynevezett nagy és művelt világ embereit szolgál bilincs közt tartja, s fölöttük a legnagyobb önkénnyel uralkodik. Ezen világhódító zsarnok – a divat, melynek alapforrása, irányadó főtanyája – Páris...” Érdemes figyelni rá, hogy akkoriban a divatlapok elkötelezett olvasói művelt, felvilágosult nők, honleányok voltak, akik az öltözködés és az etikettek mellett, az irodalom és a társadalmi kérdések iránt is érdeklődtek. Ezért nem csoda, hogy egy korabeli divatlap oldalain jól megfér egymás mellett Vörösmarty Mihály Gondolatok a könyvtárban című verse „A szerelmi hévmérő a leányoknál” cikkel, amely a következő „bölcsséget” nyilatkoztatta ki: „Az is csak egy neme a kacérságnak, ha valaki azt akarja mutatni, hogy nem kacér.” A hölgyeknek szóló lapban megjelenhet „A nyílt levél a Szepes megyei éhezónép ügyében” is és a „Fülbevaló szépeink számára” is.

Kép - Fortepan.hu, Profimedia - Red Dot

Mire jök a bálók? A már említett folyóirat tanúsága szerint a vidéki leány; azért megy táncvigalomba, hogy táncolhasson – a fővárosi: azért, hogy hódoltasson magának.” (Ez Apponyi Geraldine grófnőnek olyan meggyőzően sikerült 1934-ben, hogy I. Zogu albán király még a bálon megkérte a kezét, s magával vitte Bulgáriába.). Ma már nem korlátozzák szigorú szabályok a fiatalok ismerkedési lehetőségeit, ezért a mai bálók szerepe nem az, hogy az eladó lányok legszebb pompájukban tündökölve magukra vonhassák a figyelmet. Korunk báljai inkább a társadalmi élet színterei, amelyek vagy a jóteknokodás lehetőségét adják vagy a cégekhez, szakmai, társadalmi, nemzetiségi

szervezetekhez tartozók találkozási lehetőségei. Van sámlí bál, szalagavató bál, batus bál, és ha pénztárcánk, ruhatárunk, kedvünk engedi, válogathatunk az elegáns, reprezentatív események között is.

Gyerünk a bálba tehát, ki-ki életkorának és társadalmi tisztjének megfelelően! Azonban mindegyikben közös, akár évszázadokkal ezelőtti, akár mai; akár rongygrázós, visszafogott vagy ereszd el a hajam buli, hogy a szórakozás, a tánc, a zene és a gasztronómiai élvezet helyszínei, s jellegüktől függően az üzleti, társadalmi kapcsolatok építésének lehetőségét kínálják. ♦

hirdetés

Wolters Kluwer | Jogtár
JOGÁSZBÁL
BUDAPEST
1832
LEXUS

CLXXXIV. WOLTERS KLUWER
BUDAPESTI JOGÁSZ-ÉS TUDÓSÁL
MARRIOTT HOTEL
2016. FEBRUÁR 13. - 18:00

TISZTELETBELI FŐVÉDNÖK:
DR. TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ, IGAZSÁGÜGYI MINISZTER
VÉDNÖKÖK:
DR. BÁNÁTI JÁNOS, A M.Ü.K. ELNÖKE
TARLÓS ISTVÁN, FŐPOLGÁRMESTER
BÓJTE CSABA, FERENCES SZERZETES

IKERTÜKÖR

KÖZEL-TÁVOL

◆ Lilliput olyan mókás. A sok emberi igyekvés, nekifeszülés, csalódás, diadal, dühösködés, mélabú, törtetés, gyengédség mind-mind semmiségnek tűnik. Ezek egy gombostűfejnyi aranyért indítanak háborút! Egy kisuujnyi primadonna körömpiszoknyi mosolya miatt lövik főbe magukat! Olyan verseken hatódnak meg, amelyek csak mikroszkóppal olvashatók! Hangyáéknál minden csak próba, makett, utánpótlás valami emberléptékűnek.

A madártávlat elidegenít. Irgalom, szeretet, részvét csak úgy jöhet létre, ha közel lépek. Ha saját fájdalomhoz nagyítom a másét. Ez bizony munka, nem is könnyű. Szónoki beszédhez jól jönnek a statisztikai adatok, de átérezni őket bajos. A nők 69 százaléka... A férfiak egynegyede... Na igen, de pont ő, pont ez a férfi, ez a nő? Róla mit tudtunk? Azon kívül, hogy a százalékos bontás melyik oldalára potylyant, hogy a tetszetős két hasáb közül a piros vagy a kék nyeli el őt... Könnyen kiszalad a számon: az orvosok pénzéhesek, fűtyülnek a betegre. Aztán háziorvosunk villámgyors reakciójának köszönhetem életemet, de legalábbis hogy visszakaphatom szavaimat, nem viszi el őket zsákban a stroke.

Fura, félcivilizált figuráknak tartom a kukásokat, míg nem megismerem egyiküket, aki állami gondozásból küzdötte fel magát, szemétszállítással kereste kenyerét, míg el nem végezte a gazdasági főiskolát. Le a kalappal!

Egy indulatos levél írója kifogásolja, hogy azzal hengegtem, random biztonsági őrt megtanított hexameterben verselni két hét alatt. Találomra böktek rá egy lírától távol eső szakmára, de ez így tényleg sértő. Elszégyeltem magam, eszembe jutnak nagyszerű bíztiбой (és bíztigör!) barátaink a Kaláka Versudvarról... Egyikük kétféle, kigyúrt fű létére ringatózva, átszellemülten énekelte a Bóbitát Sebőékkel.

Másikuk civilben óvónő, le nem hervadó mosollyal a porban, hőségben. Egyem meg a spenótot, mi? Mert Afrikában éheznek a gyerekek? Egyék meg a feketét, ha olyan éhesek, gondoltam gyerekkoromban. Most beköszön hozzánk Szíria, na nem spenótot enni... És mi nem tudjuk nem Lilliputnak látni ezt a közel jött országot. Amint nem tudjuk lilliputinak látni a túl közeli Párizs fájdalmát.

Hol van olyan szemüveg, amely bárkit közel hoz? Ráadásul akkor agyonnyomna a sok szenvedés! Miért pont én cipeljem a világ keservét, mikor még a magamé is sok néha?

És olyan szemüveget ki ad nekem, amelytől saját mizériáimat látom törpe mulatságnak, s végre szabadon kacaghatok rajtuk: ja, hát ezen nyomorogtam én annyit? Persze, tudom én, ki házal ilyen szemüveggel... Az idő. Ki ne tartaná röhejesnek, hogy holmi pattanások miatt akarta felkötni magát?

Idő, idő, jó vicc... Ki győzi azt kívánni?

Egy-egy mai vers,
a szerző külföldi, hol nő, hol férfi.
Akik rápillantanak, költők maguk is,
egy férfi és egy nő.
Ugyanaz a szöveg kétféle
arcát mutatja kétfelé...

Szöveg - Lackfi János és Szabó T. Anna /
ÜZENETE ÉRKEZETT

KILÁTÓ

Jan Skácel: ANNE TALVAZ A HÁZAK PONT JÓK

A házak pont jók
lennének puzzle-nak.

Egyik ablak kigyullad
egy másik kihuny.

Elképzeljük e házakat kicsiben:
montázs villódzó fényekből,
melyek az életet jelképezik.

Illusztrációnak
négy ólomfigura
konvencionális pózokban,

mert enélkül senki sem értené,
mit csinálnak éppen.

Elképzeljük magunkat kicsiben,

akár az odalenn elhaladó járókelők:
hiába tudjuk, hogy létük életnagyságú
hiába, hogy – mi több – a miénk is az –

»» Lackfi János
fordítása

Kép - Profimedia - Red Dot

Diákkoromban a műszaki kollégisták azzal szórakoztak, hogy megbuherálták a tizenvalahány emeletes kollégium épületének elektromos rendszerét, és Tetris-játékot csináltak az ablakok fényeiből: egy fény lefutott a földszintig, és beleilleszkedett a lenti kigyúrt ablakok mintázatába, aztán egy másik is puzzle-ként simult a többihez, amíg ki nem világosodott az egész épület. Brahiból, szakmai büszkeségből és diákos játékszenvedélyből csinálták, nekem viszont azért tetszett, mert megmutatta, hogy egy épület vagy egy ablakor nemcsak arra jó, amire kitalálták, hanem egészen más funkciót is betölthet. Ráadásul ezt a játékot csak kintről, messziről, az utcáról lehetett élvezni, kellett egy bizonyos perspektíva hozzá. Ez jutott eszembe a „montázs villódzó fényekből” sorról, meg persze a sok-sok város, Kolozsvártól és Berlinton Tamperén át Haifaig, amit tornyokból, kilátókból láttam, messziről próbálva befogadni a nagyvárosok teljességét, az építészetet és a tájon keresztül igyekezőn megsejteni a lakók lelkét, lelkesedését, mindennapjait.

Édesapám tanított meg gyerekkoromban, hogy ha problémám van, vagy ha csak ki akarok szakadni kicsit a mókuskerékből, kapaszkodjam fel egy hegyre, és onnan nézsek le ugyanarra a világra, aminek korábban része voltam. Mostanában is gyakran felmegyek a közeli Kőhegyre, és a kápolnához vezető lépcsősor tetejéről meglátom a nyüzsgő utcákat, ólomkatona méretű embereket, alvó ablakszemeket, picike tornyokat, sőt még a saját házunk tetejét is. Nagyon sóhajtok, kifújom a feszültséget, belelegzem az egész eget, és megint eszembe jut Weöres alap-mondata: „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.” Kell néha ez a távlat, hogy az embervilág viszonylataiból kiszakadva ismét felidézünk az elemeket, a földet, vizet, tüzet, levegőt, az „életnagyságú” dolgoknál nagyobb erőket, a kozmosz ellenséges hidegének és üresének ellenálló földi elemek intenzitásának löktetését. A városok is az ég alatt lakoznak, akár az emberek. Egy madár vagy egy angyal szemlélheti így a világot, figyelmes megértéssel – de egy vadászpilóta, ahogy Radnóti óta is tudjuk, soha nem tudhatja a bokrok-fák „nevét is, virágát is”, nem ismerheti az emberek arcát, szokásait, ünnepeit, félelmeit és örömeit. Egy angyal vagy egy madár tudja, hová kell leszállnia, hogy vendégül lássák, ismeri a mi terünket és időnket, a mi ablakainkat és a mi játékainkat, tudja, hogy az ablakok mögött nem háborúzó, uniformisos ólomkatonák laknak, hanem uniformizálatlan emberek. A hegy és a város egyszerre létezik – meg kell tanulnunk nemcsak a városból látni a hegyet, hanem a magaslatról is figyelni a városokat, figyelmes szemmel, de értő tekintettel és érző szívvel. ◆

BOLDOG SZÍVEK KÖNYVTÁRÁBAN

Szerencsés szerelmesek krónikái

A boldog szerelmesek mind hasonlóak egymáshoz, minden boldogtalan szerelmes a maga módján az – idézhetnénk az Anna Karenina klasszikus nyitómondatát kicsit átformálva. Lehet, hogy ezért is kevesebb az irodalomban a szerencsésen révbe érő szerelmesekről szóló remeklés, mint a nagy, forró szenvedélyek okozta tragédiák megéneklése?

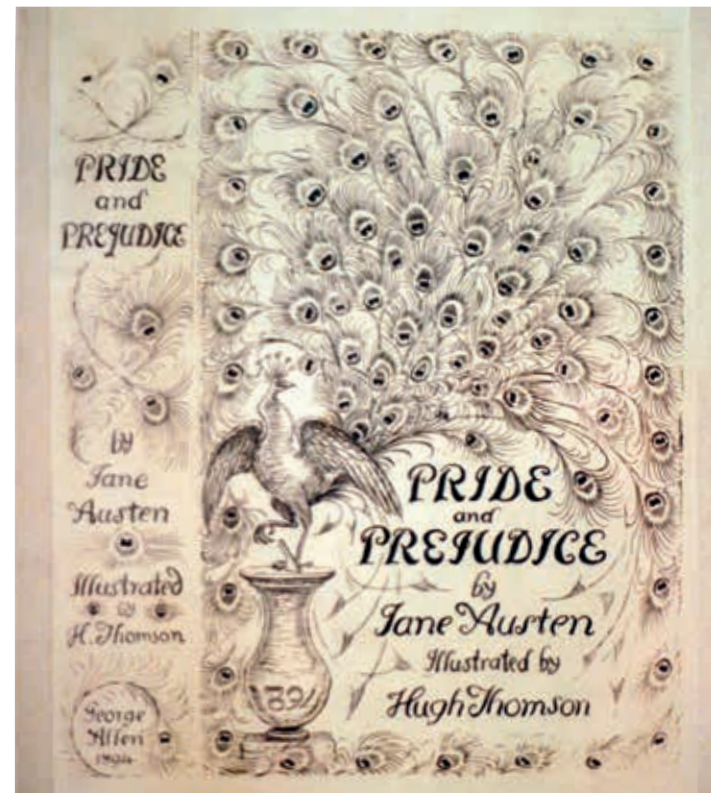
Szöveg - Balázs-Piri Krisztina

- ◆ És az is tény: e történetek valóban nagyon hasonlítanak egymásra. A fiú szereti a lányt (vagy fordítva), a boldog vég elé azonban szörnyű akadályok tornyosulnak, szerencsére „omnia vincit amor”, a szerelem mindent legyőz... így a boldog szerelmesek végül egymáséi lehetnek. A hőseink elé tornyosuló akadályokat mindig más és más körülmények magyarázzák – ezért a szerencsés szerelmesek krónikái éppen olyan változatosak, mint a kor, amelyben éltek.

RAVASZ ISTENEK, GYŐZTES HALANDÓK

E történetek őstípusát a megpróbáltatásokon át diadalmaskodó szerelemről a görög-latin mondákban találjuk meg: közülük is talán a legszebb Ámor és Psziché legendája, amely később rengeteg költőt és írókat ihletett meg, modern korunkban például Weöres Sándort. A sorsokat itt még az istenek igazgatják, igaz, nagyon is emberi érzületektől vezérelve. Aphrodité–Vénusz féltékenységből küldi el fiát, a félisten Erósz–Ámort, hogy ijával sebezze meg, és így bocsásson szenvedélyes, de méltatlan szerelmet a gyönyörű királylány, Psziché szívébe, aki küllemében vetélkedni merészel vele. De Ámor maga sebződik meg a lány szépsége láttán, akivel aztán éjjelente titokban, láthatatlanul szerelmeskedik. A királylány irigy nővérei nem nyugszanak: felbuzgatják Pszichét, lesse meg szerelmesét. A sötétben meggyújtott lámpás forró olajcseppje azonban megégeti Ámort, aki anyjához menekül. Vénusz bosszúból számtalan próbának veti alá a szerelmes és gyereket váró királylányt, aki – bár a próbákat kiállja – kíváncsiságból újabb nagy hibát vét: beletekint az alvilág királynőjének varázsszelencéjébe, és ezért halálos álomba merül. A happy end azonban nem marad el. Ámor szerelmének erejével felébreszti hősnőnket, akit Jupiter, a főisten végül a halhatatlanok közé fogad.

Kép - Profimedia - Red Dot

Nem nehéz felfedezni az ókori legendában az igencsak változatos műfajú világirodalmi utódokat: akár a mesék világát, például Hamupipőke vagy Hófehérke történetét, akár a Szentivánéji álom holdvilágos erdejét, ahol az istenek helyébe lépő manók és tündérek játszanak a halandó emberekkel, akiket a kiszámíthatatlanul lesújtó végzet bolondabbnál bolondabb kalandokba sodor, hogy a végén a szerencse győzedelmeskedjék, és az összeillő párok újra egymásra találjanak. De beleillik a sorba a mi János vitézünk is, aki számtalan próbatétel után Tündérországból találja meg újra az ő Iluskáját, és ekkor írónak le „országában a szerelemnek” a sorok az érzésről, amire mindnyájan vágyunk: „Tündérfiak és tündérlányok/ Halált nem ismerve élnek boldogságnak/ Nem szükséges nekik sem étel, sem ital/ Élnek a szerelem édes csókjaival.”

TÜRELMESSZONYOK, KÍVÁNATOS FÉRFIAK

Sajnos, a szerelem édes csókja kevés a materiális létehez. Ezt leginkább a nők tapasztalták meg hosszú-hosszú évszázadokon át, amikor is a függetlenséget biztosító kenyérkereső foglalkozás helyett egyetlen dolgot tehettek: igyekeztek minél előbb „jól férjhez menni”.

De a 18. század Angliájában akadt közöttük valaki, akinek férjhez menni ugyan nem sikerült, de női okossággal és bájjal előadott történeteiben szerencsésen alakuló kapcsolatok egész sorát öröközte meg, hogy a mai napig élvezettel olvassuk szereplőinek félreértéseken alapuló szerelmi kergetőzéseit.

Jane Austin regényeinek hősei – írta Szerb Antal, a világirodalom kitűnő ismerője – úgyszólván helyet foglalhatnak egy teázóasztal körül, hiszen itt alig esik másról szó, mint ifjú hölgyekről, akiknek már igazán férjhez kéne menniük, és titokzatos fiatalemberkről, akiknek titokzatossága abban áll, hogy valamilyen félreértés miatt mégsem akarják elvenni az ifjú hölgyet. Volt ebben tapasztalata magának az írónőnek is: húgával való levelezéséből tudjuk, hogy egy Tom (Lefroy) nevű férfival folytatott flörtje nem vezetett eredményre, a lánykérés elmaradt, és Jane Austin vénkisasszonyként (mai szemmel nézve persze igen fiatalon) halt meg.

De a világ mégsem feledkezett meg róla, sőt... 1995-ben a BBC bemutatta a Bűszkeség és balítélet című regényéből készült adaptációt, és mi újra felfedeztük az írónőt, számtalan szerencsés kimenetelű (azaz: házassággal végződő) szerelem krónikását. Azóta Jane Austin-lázban ég a világ, a legenda szerint kiürülnek Londonban az utcák, amikor a sorozat epizódjait ismétlik. Később akadt egy ügyes írónő, aki ráült e divathullámra: a szerencsés Helen Fielding lett 1996-ban megjelent regényével a 20. század egyik legolvasottabb írója. A Bridget Jones naplóját –1997-ben az Év könyve címet is elnyerte – 40 országban 15 millió példányban adták ki, két film is készült belőle, természetesen világsztárokkal, ahogy illik, és sokan a 20–21. század szingli problematikája első fontos megjelenéseként értékelik.

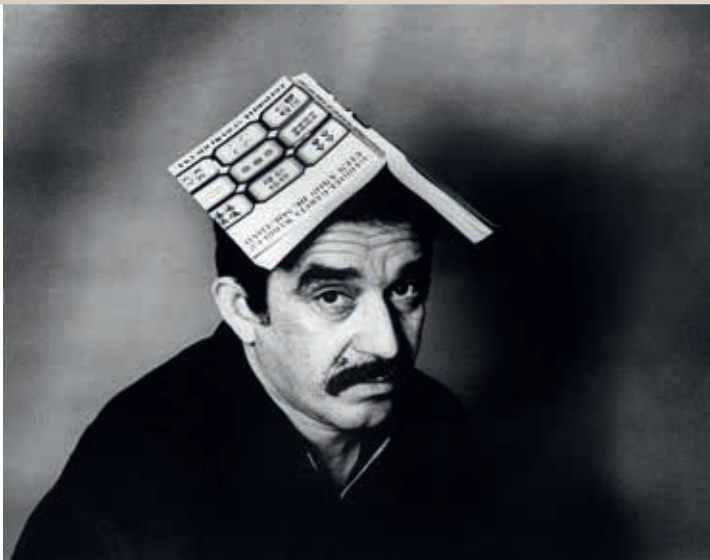
A szerencsés szerelmesek a végén persze itt is (többször is) egymásra találhatnak...

ÉLET ÉS IRODALOM

Oliver Mendeville fiatal angol nemes Olaszországban utazgatva eljut Veronába, és találkozik egy öreg páterrel. Padre Ippolito ki nem fogy Verona dicséretéből, de nagyon elcsodálkozik, amikor azt hallja, hogy Angliában Veronát Rómeó és Júlia városának nevezik. – Capulet Júlia és Montague Rómeó – ismételt elgondolkozva, majd a fejére csap. – Hallja, csak nem arról a Júliáról beszél, aki férjhez ment Páris grófjához, és nyolc gyereket szült neki...?! És csak nem arról a csélcsap, szoknyavadász Rómeóról, aki egy márkai lányát szöktette meg...?!

A fiatal angol nemes a szívéhez kap, és közli, hogy Shakespeare drámájában mindez ezerszer szebben van.

– Szébb, szebb – mérgelődik a bölcs páter: – Nem tudom, mi szép van abban, ha két ember megöli magát, ahelyett, hogy összeházasodnának, és boldogan élnének, amíg meg nem halnak. Így, ilyen kedves iróniával ír Karel Capek Apokrifok című kötetében Rómeóról és Júliáról, a tragikus szenvedély apoteózisáról – a boldog, szerencsés szerelmesek és a happy enddel végződő szerelmek védelmében.

KITARTÓ PÁROK, ÖRÖK SZERELMEK

Van egy ugyancsak görög-római legenda az örök szerelem mítoszáról. Philemon és Baucis az a ritka házaspár, amelynek megadatik, hogy férj-feleség együtt haljon meg. Egyikük hárssá, másikuk tölgygé válna egy törzsből kinöve faóriásként hirdetik a szerencsés házasság diadalát. A történetet – pikáns módon – az a latin Ovidius emelte át a görög hitvilágból, akinek főművét, a szerelem művészetéről írt tankölteményét sokáig piruló arccal olvasta az utókor, és még ma is meglepődünk a testi szerelem technikáját részletező költő bátorságán, ha sok újat már nem tudunk is meg tőle. De Philemon és Baucis történetét mégis csak meg kell köszönnünk neki, hiszen egyik ihletője lett a 20. század talán legcsodásabb regényének, amely kimondja: a szerelem nemcsak a fiatalok előjoga. Garcia Marquez könyve, a Szerelmekolera idején egy életen át tartó vonzalom története: főhőse beleszeret a tizennégy éves Ferminába; az érzés elkíséri hosszú évtizedeken át, hogy végül happy enddel végződjék. Kritikusai szerint a könyv egyszerre állítja és kérdőjelezi meg az örökké tartó szerelem lehetőségét, ugyanakkor hitet tesz az élet mellett – a halállal szemben. „Az életet az öregedéssel együtt kell elfogadni”. „Nem annyira a halál, mint inkább az élet határtalan” – mondják a könyv szereplői, és a konklúzió is egyértelmű: „Az egyetlen dolog, amit a szerelemtől tudni lehet, hogy az élet megtanulhatatlan.”

Marquez életrajzírói nem felejtik el megemlíteni, hogy az író feleségét tizenhárom éves korától ismerte – akkor esküdtek örök hűséget egymásnak, hogy csak tizennégy évvel később házasodjanak össze. Az idilli képen aligha ront az a tény, hogy a pofozkodással végződő botrány a két íróóriás, Marquez és a vetélytársának tartott Vargas Llosa között egy nő miatt robbant ki, és ez a nő nem Marquez hitvese volt. A Szerelmekolera idején írója ugyanis –állítólag – túl gyengéden vigasztalta Llosa valóni készülő feleségét.

Amiből az egyetlen tanulság: életnek és irodalomnak – mint azt a szerencsés vagy éppen szerencsétlen szerelmesek krónikái bizonyítják – igencsak áttételesen van közük egymáshoz. ♦

Vannak számok, melyek felejthetetlenek számunkra.

Talán ezért bízzuk rájuk a szerencsénket újra és újra.

25 éve hiszünk a szerencsében.

Boldog karácsonyt és szerencsében gazdag új évet kíván a Szerencsejáték Zrt.!

TAXIVERS ÉS HAGYMAPUCOLÁS

Lackfi János / **FRISS FORGÁCSOK**

- ◆ Szabó Lőrinc szerint minden költő a giccset akarja megcsinálni, csak nem mindegyiknek sikerül. Valóban, a költészet feladata sokszor közhelyes, mert közkeletű és egyetemes tartalmak újrafogalmazása. Baudelaire megadta a matematikai receptet: a jó vershez fél rész örök tartalom kell és fél rész modernség. Ugye, milyen jól hangzik? Csak összekeverjük, és máris tálalható! Ivo Andric horvát író szerint a költészetben azzal érhető el a legnagyobb hatás, ha a szerzőnek sikerül meglepnie olvasóját valami ismerttel. Vagyis az olvasónak két dolgot kell éreznie egy jó mű befogadásakor: „jé, erre már én is annyiszor gondoltam”, illetve „jé, erre én ÍGY még sosem gondoltam”.

Julio Cortázar, a zseniális argentin író modellezi is ezt a folyamatot a lehető legelemibb szinten. Ha azt mondom, az élet szomorú, nem túl eredeti, ám mindannyiunk által ismert érzésre utalok, ennek megfelelően meglehetősen bánatos gondolataim támadnak. Ha azonban ugyanezt az érzést úgy fogalmazom meg, hogy „az élet olyan, mint a hagyma, miközben hámozzuk, könnyezünk”, ugyanazt a nyomasztó tapasztalatot sikerül úgy megfogalmaznom, hogy valami megfoghatatlan örömrézt, mégpedig a megragadás, a megformálás gesztusa gyönyörűség is társuljon hozzá.

Ehhez még nem is kell költőnek lenni, elég, ha érzéletes, szemléletes nyelvhasználatra törekszünk. Taxival közlekedve egy ízben a szembesávban várakozó, hosszú, bedugult kocsisor láttán, amely alig araszolt előre, így szóltam: Na, ez valódi közlekedési homokóra! A sofőr felnevetett, úgyhogy elértem célomat. Nyilván elképzelte a hatalmas üvegtölcsér szűkülő száján lepotyogó apró autókat, és ez a kép jólesően csiklandozta fantáziáját. Békéscsabán pedig, a rettenetes esőzésekre utalva, a megyei könyvtár sofőrje mondta nekem: elkezdhetünk lassan mind kopoltyút növeszteni. Most rajtam volt a sor, elnevettem magamat. A zebrán átkelő emberek látványa kellően mulatságosra sikeredett, ha egy-egy halhólyagot illesztettem a szájukhoz képzeletben. Íme a költészet minimuma, a taxi-líra két érzéletes példája. Nem valószínű, hogy bármelyik leleményből szólásmondás lesz, de nem is ez a taxi-líra lényege: a pillanatnyi elektromos kisülés illata egyszerűen felpezsdítette a levegőt.

Mindkét esetben a nyelv „takarékosági” funkciója is megnyilvánul. A kopoltyús emberek, illetve a közlekedési homokóra magukba sűrítenek egy-egy olyan történetet, amelyet amúgy csak hosszú meséléssel oszthatnánk meg embertársainkkal. ◆

KÖNYVEK, TÖRTÉNETEK

A könyveknek – mint az tudvalevő – sorsuk van, ha pedig sorsuk van, történetük miatt ne lenne, mi több: minél régebbiek és különlegesebbek, annál több történet fűződhet egy-egy becses példányhoz. Ami önmagában nem tévesztendő össze a könyv mint műfaj történetével. Ami eszmetörténet, tárgytörténet, technikátörténet, művészettörténet, társadalomtörténet, gazdaságtörténet és ki tudja még hány történelmi stúdium izgalmas határterülete.

Szöveg - **Marton Árpád**

- ◆ Lehetne.

Ez a csodaszép album éppenséggel a címben ígért könyvtörténettel marad adósunk. Kissé úgy, akár egy könyvaukción: két szerzője azt mutatja föl, ami épp kezük ügyébe került, és egy meglehetősen könyvészet-ellenes szerkesztői elhatározással abból is szigorúan annyit és csakis annyit vagy épp annyival többet a szükségesnél, amennyi megtölt egy oldalpárt. Semmi többet először, semmi többet másodszor, semmi többet harmadszor. Kopp.

Így aztán némiképp rejtve marad előttünk, pontosan milyen elv és miféle sorrendiség határozta meg a szépséges oldaltükrök sorrendjét, ami ugyan nem szokatlan azóta, hogy a könyvműfaj az online felületek felépítésének majmolására adta fejét, lemondva a kifejtés és fokozatos felépítés elvéről, egy címe szerint történelmi szándékú mű esetében mégis kissé fellazítja a folyamatok érzékletesség tételének szándékát. Lezser tanársegédek zsebelték be ezzel a módszerrel a hallgatóknak ájuldozó elismerését egykoron: semmi nyakkendő, semmi öltöny, semmi kronológia, csak föl-földobott tudásszikrák, érdekességek. Azóta a tanársegédekből professzorok lettek, és valahogy mintha elfelejtettek volna módszert változtatni: az oktatás, s vele a tudományos ismeretterjesztés is eltávolodott kissé a szórakoztató anekdotamondás világa felé. A nagy összegezek, alapvető világmagyarázatok korának leáldozott.

Pedig e kötet legszebb lapjain épp a régiek eme nemes törekvése köszön a kései utódra: amikor mind információs, mind technikai értelemben emberfölötti koncentrációt igényelt

tető alá hozni egy-egy nagy lélegzetű könyves vállalkozást. Az információáramlás mai viszonyai mellett fölfoghatatlan türelem és aprólékoság kellett hozzá, nem is szólva a materiális összetevőkről – a Gutenberg-féle Biblia egyetlen példányának pergamentlapjaihoz százhetven borjú hasított bőre szükségeltetett. (Ha a szerzők magyarok volnának, aligha rá nem világítanak Vörösmarty zseniális, kettős értelmű meghatározására: országok rongya, könyvtár a neved.) És mert könyv mindenről szólhat, e könyvtörténet alkotói óvatlanul belesétálnak abba a csapdába, hogy a régiek által kötetbe foglalt témák ürügyén a világ legkülönfélébb jelenségeiről értekeznek: csillagászatról és kertkultúráról, konyhaművészetéről és hajviseletekről, a büntetés-végrehajtás és a vitorlázás vívmányairól, keleti kényurakról és nyugati kéjnékről, emancipációról és a botanika kialakulásáról egyként – mindarról tehát, ami valaha is nyomdafestéket érdemelt, ahelyett, hogy magának az adathordozónak fejlődését tárnák elébünk.

Ha van miért ajánlanunk ezt a kötetet, az a szépséges régi könyvészeti remek kezbevetelésének gyönyörűsége. Ha pedig szemünk eltöltekezik az aprólékos gonddal kivitelezett, ódivatú információhordozók látványával, legfőljebb keressünk hozzá valahol egy szisztematikus könyvtörténetet. ◆

(Roderick Cave–Sara Ayad: **A könyv története**. Kossuth, 2015)

Januári *kimenő*

Hangjaink

Az eddig legnagyobb szabású japán kortárs képzőművészeti kiállítását rendezik meg Budapesten a Trafó Galériában, amely január 31-ig lesz látható. A kiállítás kurátora Petrányi Zsolt ezúttal a japán hangművészetre koncentrált, a kiállítás a japán kultúra hanghoz való viszonyát vizsgálja. A felkért művészek Fujimoto Yukio, Yagi Lyota, Orimoto Tatsumi, Umeda Tetsuya, UJINO a mindennapi környezet és lakótér keltette természetes hangokra, zajokra, zajforrásokra és azok esztétikumára fókuszálnak. Az érzékszervek közötti kapcsolatról, a környezet nem csak vizuális értelmezéséről és a hang intellektuális felfogásáról szólnak, a hangok iránti érdeklődésből és a hangok keltette inspirációkból hozzák létre munkáikat. A zeneiség és a zajok esztétikai vonatkozásainak bevonása a képzőművészetbe John Cage és a Fluxus mozgalom hatását is mutatják: Japánban ma több képzőművész generáció számára vált relevánssá a zaj kérdése. Mindebben fontos szerepet kap az irónia, a használati tárgyak átértelmezése és olykor az abszurditás is.

Trafó Galéria – 2016. január 31.

Művészek a háborúban

Háborúban valóban hallgatnak a múzsák? Hogyan változik meg a művész, a téma és maga a művészet a világháború idején. Erre keresi a választ az Első világháború 100 éves évfordulójára megjelent album, melynek írója Ludmann Mihály művészettörténész. A kötet képzőművészek, festők, szobrászok és építészek munkáiból ad izelítőt, köztük olyanokból, amelyek évtizedekig el voltak zárva a nagyközönség elől.

Fónagy Béla 1915-ben azt írta: „A világháború borzalmas vérfürdőjéből már mintha egy más, egy új művészet hajnala derengne”. Ezt is megérzi, aki végiglapozza ezt a kiadványt.

Látóhatár Kiadó, 2015.

Hegedűs Endre Chopin-estje

A zongoraművész január 18-án a Vigadó dísztermében Chopin-műveket játszik. Részletes műsor a www.pianist.hu oldalon olvasható, jegyek pedig az ismert jegyirodákban és a www.jegy.hu oldalon kaphatók.

Vigadó – 2016. január 18.

Jazz-tehetségek a Műpában

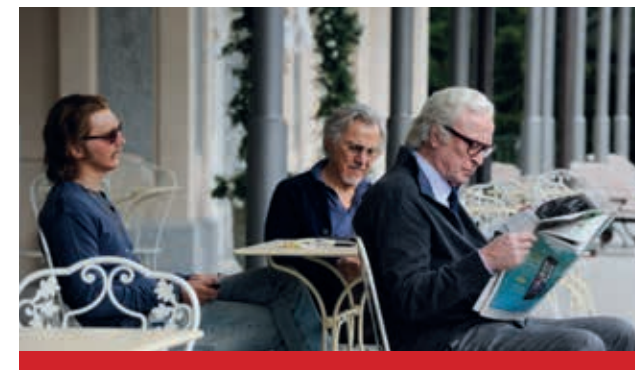
Kilencedik alkalommal rendezi meg a Műpa a feltörekvő ifjú jazz-muzsikusok bemutatkozó eseményét, a Jazz Showcase-t, a Közép-kelet európai régió legnagyobb tehetségbörzójét. Most az itthon szárnyukat próbálgató, vagy már bátran szárnyaló, de még pályakezdő magyar együttesek kerülnek reflektorfénybe. A fiatal csapatok nemzetközi zsűri előtt mérik össze tudásukat, s a legizgalmasabbak, legígéretesebbek további fellépési lehetőségeket kaphatnak. A nagyközönség is szavazhat majd, a három nap fellépői közül közönségdíjast is hirdetnek a vasárnap esti zárókoncerten. A korábbi Showcase-eken megszokott módon mindhárom napon 16 órától, egymást váltva lépnek fel a csapatok kisebb és népesebb felállásokban, instrumentális és vokális fókuszú produkciókkal, tradicionális és újszerű hangzásvilágokkal. A délutáni koncertek ingyenesek, esténként pedig a korábbi évek legígéretesebb tehetségei és a műfaj nagy öregjei lépnek fel egész estés produkciókkal. Január 22-én az Egyesült Államokban élő, itthon ritkán fellépő Gárdonyi László és triója zenél. Január 23-án Binder Károly zongorista-zeneszerző mutatja be két új lemeze anyagát. Január 24-én pedig a Montreux-i Szólószongora-verseny döntőjébe jutottak mutatkoznak be Gayer Máttyás, Tálás Áron és Oláh Krisztián.

Műpa – 2016. január 22-24.

Ifjúság

A tavalyi Oscar-díjas Róma-film a varázslatos A nagy szépség után Paolo Sorrentino ismét Fellinit idéző munkával jelentkezett. A helyszín ezúttal egy Alpok-beli luxusszanatórium, afféle Varázshegy, ahol együtt pihen a visszavonult, világhírű karmester, az Egyszerű dallamok zeneszerzője Fred (Sir Michael Caine), legjobb barátja és apóstársa, a filmrendező Mick (Harvey Keitel), aki fiatal munkatársaival utolsó filmjén a Testamentumon dolgozik. De itt van a kissé kiégett, épp új szerepének megformálására készülő hollywoodi sztár, valamint az egykori futballegenda, és átutazóban benéz Miss Európa is. A szállóvendégek mindannyian a síkföldön hagyják az életük súlyait, de a sorsuk ide is velük tart, kíváncsian fürkészik egymást a tiszta levegőjű hegyek között, ahol kissé megállt az idő. Fred úgy gondolja, hogy már lezárta a pályáját és nem lép fel többé, a brit királynő és kitartó küldönce azonban ragaszkodik hozzá, hogy ő dirigáljon Philip herceg születésnap koncertjén.

Kuckó program a legkisebbeknek

A Puskin mozi hétfőként, azaz minden januári szombaton és vasárnap délelőtt meseválogatással várja a kicsiket Pomppommal, Festéktüszsöntő Hapci Benővel, Sünivel és barátaival, Bogyóval és Babócéval, Süssivel és Mazsolával és nemzetközi animációs filmekkel. A hónap utolsó programja január 31-én már a Farsang jegyében zajlik, aznap Gryllus Vilmos lesz a program vendége, aki Maszkarbál című lemezének dalaival várja a közönséget, gyerekeket és szülőket. A vetítések és előadások időpontjáról a mozi honlapján lehet tájékozódni. ♦

A SZERELEM VAD

Decemberben a Világ vezető hatalmai megállapodtak, hogy a Föld hőmérsékletének emelkedését két Celsius fok alatt tartják. Bár a párizsi klímacsúcson aláírt megállapodások örvendeteseek, a környezetvédelmi szervezetek öröme nem felhőtlen, hiszem azt sem tudhatjuk pontosan, milyen hatásai lesznek az eddig okozott pusztításnak.

Szöveg - Páczai Tamás / TERMÉSZETKÖZELBEN / Kép - Steven Kazlowski

- ◆ A művészvilágból is egyre többen hívják fel figyelmünket bolygónk törékeny egyensúlyára. Ilyen a Hong-Kongban élő Sean Lee-Davies, aki dolgozott magazinoknál szerkesztőként, talk-show vezetőként, dokumentum filmeket rendez, környezetvédelmi aktivista, amolyan igazi fenegyerek a nemzetközi showbiznisz világában. 2010-ben hívta életre a C:CHANGE projektet, amiben híres színészek, modellek bevonásával hívják fel a figyelmünket arra, hogy a klímaváltozás lelassítása nem csak a kormányok kezében van, minden ember felelős érte. Lee-Davies „Love is Wild” (A Szerelem Vad) fotósorozatában főleg ázsiai topmodelleket láthatunk, ahogy – a fotós szavaival élve – „a kihalás szélén álló fajok mellett pózolva emlékeztetnek arra, hogy az ember is az élővilág szerves része. Nem hódítói és fogyasztói, hanem részei vagyunk saját környezetünknek.” ◆

Jennifer Tse hongkongi modell egy cetcápával úszik a Fülöp-Szigetek egyik korallzátonyánál. Több infó a projektről: projectcchange.com